

УДК 29 (930)=411.16:33

О.В. КОЗЕРОД

ПІДТРИМКА З БОКУ ЗАКОРДОННИХ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ УКРАЇНИ: 2010–2011 РР.**Козерод Олег Віталійович** – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, науковий співробітник, доктор історичних наук

Стаття Козерода Олега Віталійовича є першим комплексним дослідженням, присвяченим історії та сучасності допомоги українським євреям з боку західних благодійних організацій. Стаття містить аналіз характерних рис та процесу організації благодійної допомоги євреям України у 2010–2011 роках. У підсумку сформульовано основні висновки щодо ролі «зовнішнього чинника» у розвитку сучасної єврейської громади України.

Ключові слова: єврейська, благодійність, Україна, Велика Британія, соціальна допомога.

Статья Козерода Олега Витальевича является первым комплексным исследованием, посвященным истории и современности благотворительной помощи, оказываемой украинским евреям западными благотворительными организациями. В статью вошел анализ характерных черт и процесса организации благотворительной помощи евреям Украины в 2010-2011 годах. В результате сформулированы основные выводы, касающиеся роли «внешнего фактора» в развитии современной еврейской общины Украины.

Ключевые слова: еврейская, благотворительность, Украина, Великобритания, социальная помощь.

Article of Kozerod Oleg Vitalievich is the comprehensive research of the History and Development of foreign charity to Ukrainian Jews, considered the most important facts about this process. It also includes analysis of the charity work of famous European charity institution in 2010-2011. As a result there are conclusion are formulated on the basic problems of process of support of foreign charity institutions to Ukrainian Jews.

Keywords: Jewish, charity, Ukraine, United Kingdom, Social support

© О.В. Козерод, 2012

Постановка проблеми. Благодійність була протягом багатьох віків одним з важливих чинників життя єврейської громади України. Не були винятком роки важких випробувань, які випали на долю українських євреїв у період ХХ століття, а також складний та суперечливий період відродження єврейського життя, який мав місце після 1990-х років. У переломні моменти історії євреїв України допомога з боку благодійних та громадських структур Західної Європи, лобювання інтересів громади у владних інститутах, допомога в організації еміграції за кордон були життєво важливими чинниками для виживання та збереження представниками українського єврейства національної свідомості.

Становлення та розвиток єврейського життя в країнах Східної Європи, де останні десятиріччя відбувається активне відродження єврейської культури, неможливе без активної допомоги закордонних громад.

Перше місце по обсягу допомоги євреям України в Європі з великим відривом займають єврейські громадські й благодійні організації Великої Британії. На сьогодні в цій країні існують декілька організацій, які на постійній основі займаються справою допомоги єврейській громаді України. Серед них такі відомі структури, як: Jewish Chernobyl Children Committee («Єврейський Чорнобильський дитячий комітет»), British Friends of Community of Lvov («Британські друзі громади Львова»), Campaign for Soviet Jewry («Кампанія на підтримку радянських євреїв»), World ORT (Світовий ОРТ) та World Jewish Relief («Всесвітня єврейська допомога») та інші.

Найбільш впливовими структурами, які орга-

нізують соціальну допомогу як євреям України, які репатріюються до Ізраїлю, так і тим, які залишаються в країні, є «Всесвітня єврейська допомога» з обсягом благодійної діяльності у 24, 2 млн. фунтів, а також організації «Об'єднані синагоги» – 18,2 млн., «Об'єднана єврейська допомога Ізраїлю» – 12,6 млн. та «Об'єднана талмудична асоціація» – 11,3 млн. фунтів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку єврейських організацій Великої Британії, у тому числі благодійних, була піднята у декількох роботах сучасних дослідників. Різні аспекти роботи благодійних організацій, спрямованої на підтримку єврейських зарубіжних громад, висвітлені у роботі Кейт Кан-Харіс та Бена Гідлі. Монографія дослідників під назвою «Турбулентні часи: сучасна єврейська громада Великої Британії» містить аналіз сучасного британського єврейства, програм допомоги східноєвропейським євреям починаючи з 1990-х років.

Автори роботи аналізують стратегію безпеки, яка була основним напрямом розвитку громади, концепцію нового антисемітизму, різні загрози з боку терористичних та ксенофобських формувань, які є викликом для життя усіх єврейських громад Європи [2].

Правовим аспектам розвитку благодійних організацій Великої Британії та інших країн Європи присвячена робота Милса Макгрегора-Лоундеса та Керри О'Халлорана. Дослідники порівнюють реформи в сфері благодійності у деяких країнах світу, зокрема Великій Британії, Австралії, Новій Зеландії і Сінгапурі та роблять висновок про те, що найбільш ефективною є система оподаткування,

коли держава дозволяє громадянам спрямовувати свої податки на благодійні проекти за власним бажанням.

Вони також підкреслюють, що потрібно розширити поняття благодійності за рахунок введення поняття соціального капіталу, соціального інтерпрінерізму і благодійних ресурсів громадянського суспільства [3].

В енциклопедичному виданні «150 єврейських організацій Великобританії» були розглянуті основні особливості діяльності єврейських структур та основні види заходів, які були організовані цими структурами для допомоги єврейським громадам Східної Європи, і зокрема України [4].

Мета дослідження. Виявлення та аналіз на основі матеріалів європейської та американської преси, документальних джерел основних характерних особливостей процесу допомоги євреям України з боку благодійних західних структур у сучасний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація благодійної допомоги євреям України значно поживалася у переломні періоди ХХ століття. Зокрема в періоди завершення погромів громадянської війни, випробувань Голокосту, відновлення релігійного життя в Україні у 1990–2000-ті роки така допомога була досить суттєвою та значно впливала на долю українського єврейства.

Слід підкреслити, що в цілому допомога, організована зарубіжним єврейством після закінчення погромів громадянської війни, дозволила значно покращити життя представникам незахищених верств єврейського населення України. Від голоду та смертельних хвороб були врятовані десятки тисяч євреїв. Про масштаби погромів та їх наслідки, зокрема, свідчить один архівний документ – телеграма, яку направив у 1920 році Всеукраїнський комітет урядам, парламентам, керівникам єврейських громад багатьох країн світу. У ній західна громадськість інформувалася про те, що катастрофа, яку переживають євреї, «не має подібних прикладів з часів різанини Хмельницького... Усі жахи, що єврейству випали за два останні сторіччя, зокрема всі криваві жертви в останню світову війну, бліднуть перед тим, що діється зараз» [5].

У документі не заперечувалася допомога, яку надає радянський уряд України, Міжнародний Червоний Хрест тощо, але зазначалося, що «вона не може бути достатньою при безприкладному масштабі народного нещастя, при жахливій розруці всього навколишнього життя... Двохмільйонне єврейство вмирає, і загибель його в нинішніх умовах неминуча» [6]. Щоб цього не сталося, необхідно «негайно надсилати загоно допомоги, продукти харчування, одяг, знаряддя праці, усе те, чого нам тут не вистачає і чого не можуть замінити ніякі грошові суми» [7]. «Закличте усі народні сили на боротьбу з жахом і ганьбою, що діються з українським єврейством, пам'ятайте про це щодня, щогодини» [8] – зазначалося у цій телеграмі.

Слід зазначити, що заклик був почутий євреями в багатьох країнах Заходу. Так, з Лондона повідомляли, що місцеві євреї зобов'язалися посилати щомісяця по 1200 фунтів стерлінгів своїм братам в

Україні [9]. А в Нью-Йорку був організований Комітет допомоги українським голодуючим, який восени 1921 р. зібрав для цього 5 млн. доларів [10]. Грошових переказів і посилок була така велика кількість, що керівництво свідділу Наркомнацу РРФСР і Центрального Бюро євсекції при ЦК РКП(б) видало розпорядження місцевим органам щодо необхідності створення комісії з їх розподілу [11].

В період, коли наприкінці 1920-х років єврейське релігійне життя було суворо заборонене та по всій Україні почали закриватися синагоги і громади, захисниками інтересів українських євреїв зокрема були політики Польщі та інших європейських країн.

Одним з таких захисників інтересів українського єврейства був відомий сіоніст, політик та вчений депутат польського Сейму Ноах Прилуцький. Професор Прилуцький, який народився в українському Бердичеві, залишився у політичній історії Європи як один з засновників ліберально-демократичної єврейської партії Польщі «Фолькспартай». Завдяки підтримці широких кіл єврейського населення він був обраний до польського Сейму, де брав активну участь у політичному житті країни. Одним з напрямів діяльності Прилуцького був захист інтересів євреїв України. Так, під час свого візиту до США у 1921–1922 роках він провів зустрічі з представниками українських «ландсманшафтн» – земляцтв, у тому числі у Нью-Йорку, Чикаго, Сент-Луїсі, Канзас Сіті та Сан-Франціско та допоміг в організації фонду допомоги бездомних українських євреїв, яка була створена за підтримки Федерації українських євреїв Америки.

Прилуцький виступив як адвокат українського єврейства в ході свого візиту до Держдепартаменту США. Так, зокрема, він закликав розширити можливість для еміграції до цієї країни єврейських біженців з України. Прилуцький також зустрічався з Президентом США Хардінгом та розповів йому про ситуацію у колишньому єврейському штетлі та важливість організації допомоги єврейським братам і сестрам. Під час цієї 35-хвилинної зустрічі Прилуцький відзначив несправедливість ситуації, коли американські родичі постраждалих українських євреїв не можуть запросити їх до себе [12].

В період існування радянського режиму українських євреїв підтримували представники багатьох організацій, зокрема британських структур Campaign for Soviet Jewry, Russian Immigrant Aid Fund, які сприяли виїзду радянських євреїв на Захід та допомагали емігрантам і релігійним громадам, які діяли на території радянських республік у цей період.

Важко переоцінити роль допомоги зарубіжних благодійних організацій у відновленні життя єврейських релігійних громад періоду 1990-х років. Незважаючи на те, що протягом існування радянської влади в Україні в різних містах країни продовжували свою роботу релігійні громади ортодоксального іудаїзму, саме фінансовій допомозі зарубіжних організацій євреї України зобов'язані відновленням релігійного та культурного життя

єврейської громади в країні. Зарубіжні громади допомагали релігійною літературою, атрибутикою, кадрами – до України з Сполучених Штатів, Великої Британії та інших країн приїздили рабини, підготовлені до ведення роботи з відновлення життя громад.

Протягом останніх років Україна була об'єктом постійної уваги з боку низки благодійних організацій. Провідну роль в організації соціальної допомоги відіграє британська організація «Все-світня єврейська допомога». Одним з перших благодійних проєктів, спрямованих на допомогу євреям України, стала програма *Ukrainian Livelihood Development Programme*, патроном якого став принц Чарльз. В рамках цієї програми була налагоджена допомога єврейським сім'ям України, що живуть за межею бідності. Як, зокрема, підкреслив глава WJR Найджел Лейтон у своєму зверненні на першому заході програми: «Українська єврейська громада пережила неймовірно труднощі протягом століть. Є однією з найяскравіших єврейських громад у світі, єврейська громада України стала однією з найбільш постраждалою від минулого в світі економічної кризи. Ми дуже вдячні Його Королівській Високості за ту впевненість, яку він надає нам у нашій роботі» [13].

Програма включає в себе, зокрема, створення спеціальних центрів по боротьбі з безробіттям, забезпечення підготовки кадрів і підтримку дитячих установ. Співпраця між принцом Чарльзом і WJR в даному напрямку була розпочата ще в 2007 році, коли на одному з благодійних обідів принц був дуже зворушений переглядом відеоролика про тяжке становище українських євреїв [14].

Допомога єврейському населенню України становить один з напрямків діяльності єврейської громади Лондона. Особливу увагу керівництво благодійних організацій приділяє участі юнацтва та дитинства у цих акціях. Деякі з активних учасників процесу допомоги євреям України відвідують Україну для ознайомлення з масштабами благодійної діяльності британських та європейських організацій. Так восени 2011 року група 12–13-річних підлітків з Північного Лондона відвідали Україну для того, щоб на власні очі побачити реалії життя місцевої єврейської громади і оцінити ефект благодійної допомоги. Підлітки відвідали Єврейський обшинний центр Кривого Рогу «Бейт Грехем», де змогли поспілкуватися зі своїми ровесниками і взяти участь в уроках російської мови та мистецтва.

Вони також змогли побачити синагогу Кривого Рогу і визначні пам'ятки міста. Підлітки відвідали одну з підопічних – 83-річну Нінель, яка через стан здоров'я не залишає свою квартиру протягом п'яти років. Завдяки фінансовій допомозі WJR працівники приносять їй їжу та ліки кожні два тижні. Як підкреслив один з учасників даного візиту Бен Білефільд, «печаль Нінель змусила мене відчувати себе спустошеним, переоцінити те, що я мав у своєму житті, без напруги маючи достатньо їжі, багато друзів і теплий, затишний будинок. Це змусить мене подумати двічі, перш ніж скажитися на дрібниці ... » [15].

Основною формою збору коштів на благодійні потреби в Європі є благодійні обіди, презентації, конференції та інші заходи. Так, на одному з таких заходів, який проходив у міській ратуші Лондона, зібралось понад 500 гостей. У підсумку заходу вдалося зібрати 1,3 мільйона фунтів на допомогу нужденним членам зарубіжних єврейських громад. Кошти традиційно розділять між різними програмами допомоги євреям 13 країн, у тому числі колишнього Радянського Союзу та Східної Європи. Перед гостями заходу виступили представники єврейської громади України співачки Марина Добровольська і Євгенія Лопатник з Харкова, які виконали пісні на ідиш. Глядачі з задоволенням прослухали унікальні народні пісні, які є частиною усної історії євреїв України, що пройшли шлях від штетла до Голокосту, від комунізму до наших днів.

У ході вечора гості також побачили три фільми, які свідчать про сьогоденну ситуацію в єврейських громадах СНД і Східної Європи. В одному з них була представлена історія 74-річної Луїзи з України, якій, завдяки активістам WJR, були встановлені душ і туалет, налагоджені нормальні побутові умови в будинку. «Я навіть не мала ванної кімнати, – підкреслила Луїза в своєму інтерв'ю автору фільму, –... але тепер, завдяки вам, будівельники вже тут ... Коли я побачила, як працює програма WJR, я почала розуміти, що означає бути частиною єврейської сім'ї» [16].

Особливу активність у справі допомоги євреям України проявили члени громади столиці Великої Британії – Лондона. Так, понад 70 членів єврейської громади Лондона провели 6 листопада 2011 року в Лондонській парковій зоні «Хайгейт Вудс» благодійні забіги на 2 і 6 кілометрів у рамках кампанії «Виживання взимку». Кампанія покликана допомогти соціально незахищеним євреям України, Молдови та інших країн СНД вижити в період зимових місяців. В результаті даної акції, яка почала початок серії заходів у рамках кампанії «Виживання взимку», було зібрано 5 тисяч фунтів. Як, зокрема, підкреслила глава департаменту фандрейзингу WJR Емма Сегал в інтерв'ю одному з британських засобів масової інформації: «Я щойно повернулася з України, де побачила, що існують безліч літніх людей, дітей і людей з обмеженими можливостями, для яких зимові місяці є часом боротьби за виживання.

Я була вражена ізоляції та самотності, випробуванню цими людьми в зимові місяці, людям, які не тільки не в змозі вийти з будинку протягом декількох місяців, але навіть не можуть собі дозволити опалення своїх будинків». У рамках кампанії «Виживання взимку» також проходить збір коробок гуманітарної допомоги вартістю 5 фунтів кожна, яку будь-хто може надіслати в Україну, Молдову та інші країни СНД [17].

Деякі благодійні акції мали загальнонаціональний характер. Так, 20 листопада 2011 року в рамках проведеного у Великобританії «Дня Міцви» пройшла соціальна акція збору теплих речей для євреїв країн колишнього Радянського Союзу та Східної Європи. Школярі лондонської *Jewish Community Secondary School*, студенти університе-

тів, люди, що працюють, зібрали теплі шапки, рукавички, шарфи, одяг і ковдри. Багато жінок взяли участь у кампанії RomKnits, в рамках якої були вив'язані шарфи, светри і теплі ковдри для літніх людей зі східноєвропейських громад. Збиранню ковдр ініціатори акції з організації «Всесвітня єврейська допомога» приділили особливу увагу, адже в'язані ковдри зможуть допомогти тим жителям Східної Європи, в яких цього року будуть труднощі з опаленням будинків. На кожній ковдрі було вишито: «Цю ковдру зв'язано з любов'ю прихильниками «Всесвітньої єврейської допомоги» у Великобританії». Наприкінці листопада 1134 ковдри, які складаються з 45 360 в'язаних квадратних шматків були відправлені до Східної Європи. Активісти WJR заявили про мету відправити у Східну Європу 25 000 в'язаних ковдр [18].

Наприкінці 2011 року члени єврейської громади Великої Британії організували кампанію допомоги євреям України напередодні релігійного свята Хануки. Як, зокрема, підкреслюється в даному зверненні: «Економічні потрясіння в регіоні, втрата робочих місць і гіперінфляція зробили багатьох членів єврейської громади надзвичайно вразливими... У рамках нашої програми «Сім'яна допомога» організована допомога родинам, яка допомагає їм вижити, у тому числі у харчуванні, медичному обслуговуванні та забезпеченні шкільними підручниками...». У зверненні був наведений приклад 8-річного хлопчика Жені, українська родина якого має дохід лише 72 фунти у місяць і який вже отримує допомогу по лінії «Всесвітньої єврейської допомоги».

У заявах керівників WJR в рамках Jewish Family Services підкреслюється, що Україна є важливим напрямом благодійницької діяльності. Так в країні члени громади протягом 2011 року отримали 1486 продуктових наборів, 2040 лікарських препаратів, 12722 порцій гарячого харчування. Члени громади Великобританії можуть відправити до Хануки подарунок дітям Східної Європи на сайті wjrappeur.org.uk, сплативши подарунок платіжною картою. Як підкреслив директор відділу фандрейзингу WJR Пол Штейн: «Це звернення розраховане на допомогу дітям з малозабезпечених сімей, Ханука повинна бути радісним періодом для дітей незалежно від того, де вони живуть... Ми сподіваємося, що громада буде щедрою, відгукнеться на наше звернення і допоможе нам забезпечити дітей найнеобхіднішим, у тому числі їжею, теплом і одягом, яких заслуговує кожна дитина» [19].

Для допомоги соціально незахищеним верствам населення України у Лондоні також стартував проєкт «Виживання взимку», метою якого є допомога малозабезпеченим членам єврейських громад Східної Європи та країн СНД, насамперед – Україна, Молдови, Білорусі та Грузії. Як, зокрема, підкреслювали організатори кампанії Winter Survival у своєму прес-релізі: «Зима ... це коли ми сидимо в опаленні будинках і дивимося старий фільм, загорнувшись в ковдру затишніше? Це – читання гарної книги або можливість згорнутися калачиком на дивані з чашкою гарячого шоколаду? ...

Для багатьох сімей, літніх людей та дітей в країнах Східної Європи і колишнього СРСР зима – це період боротьби за виживання ... Цієї зими в багатьох сім'ях немає грошей на паливо, щоб обігріти будинок, коли температура опускається нижче – 20 С. Багато туляться в хатинах з дірявим дахом, без водопроводу і сантехніки.

Літні люди, які живуть одні, повинні ходити по снігу, щоб дійти до туалету, що знаходиться на відкритому повітрі. Їм доведеться вибирати між покупкою їжі та ліків. Що б Ви обрали?..» У рамках кампанії «Виживання взимку» активісти WJR за підтримки інших єврейських британських організацій провели наприкінці 2011 року благодійну «Прогулянку на підтримку тепла», яка відбулася у Лондонській парковій зоні «Хайгейт Вудс» та на якій було зібрано 5 тисяч фунтів [20].

Допомога євреям України поступово перетворилася в одну з головних напрямів діяльності «Всесвітньої єврейської допомоги». Так, першим кроком на посаді нового керівника цієї благодійної організації Джеймса Лібсона стало виділення його організацією 2,2 мільйона фунтів на нову програму соціальної допомоги єврейським біженцям від нацизму, які проживають в Україні і Молдові.

Ця програма передбачає надання допомоги євреям цих двох країн, які народилися під час евакуації в роки Другої світової війни. Допомога, у тому числі - продукти харчування, медикаменти та одяг, буде виділена більш ніж 1600 жителям України та Молдови. Гроші будуть виділятися протягом трьох років. Побувавши в цьому році в Україні в ході місії WJR Джеймс Лібсон, зокрема, зазначив: «Шокує те, що в 21-му столітті так багато людей по всьому світу продовжують жити в такій приголомшувачій бідності. Я з нетерпінням чекаю початку роботи в цьому напрямку».

Джеймс Лібсон заступив на посаду голови WJR в кінці вересня, змінивши на цій посаді Найджела Лейтона, який очолював WJR з 2002 року. До цього Джеймс Лібсон працював партнером юридичної фірми «Мішкон де Рейя», яка пропонувала з 2006 року безкоштовні юридичні послуги членам єврейської громади Великобританії [21].

Важливим завданням допомоги нужденним євреям стало надання можливості членам єврейської громади Великої Британії перераховувати допомогу в режимі онлайн. Так, новий благодійний інтернет-магазин подарунків Wjrappeur приніс у перший місяць своєї діяльності більше 2 тисяч фунтів. Сайт створювався командою веб-дизайнерів з компанії Totally Communications протягом багатьох місяців, на що було витрачено близько 9600 фунтів спонсорських коштів. Після декількох місяців тестування сайт почав приймати замовлення і на сьогодні вже користується досить великою популярністю у членів єврейської громади Великобританії. Найбільш популярною опцією серед відвідувачів сайту користуються 25-фунтові продуктові набори для малозабезпечених сімей з єврейської громади України та Молдови, 6-фунтові окуляри для єврейських дітей.

Якщо ж охочий зробити подарунок має тільки 5 фунтів, він може просто оплатити ними доставку

однієї благодійної посилки до країн СНД, зібраної іншим благодійником. Більш заможні спонсори зможуть покрити витрати в 500 фунтів на освіту однієї єврейської дитини зі спеціальними потребами у харківському ліцеї «Шаалавім». Сайт користується особливою популярністю серед учнів британських шкіл, які вже багато років допомагають своїм одноліткам з кишенькових коштів, які їм видають батьки до школи, і направляють в єврейські громади Молдови, України та інших країн Східної Європи теплий одяг, туалетне та канцелярське приладдя. Подарунки можна приурочити до дня народження, релігійного свята, Шабат. Отримувачі благодійних посилок – єврейські діти з єврейських громад багатьох країн світу, зокрема Білорусі, Болгарії, Грузії, Гаїті, Індії, Японії, Молдови, Польщі, України і Зімбабве.

На думку Пола Штейна, директора «Світової єврейської допомоги» з фандрейзингу та комунікації, реалізація даного проекту допоможе людям робити по-справжньому потрібні подарунки для своїх друзів з громад Східної Європи і буде мати велике значення для тих, хто потребує благодійної допомоги. У майбутньому, за інформацією Пола Штейна, буде розширюватися асортимент подарунків, а також розроблятися додаток для мобільного телефону для зручності сплати свого подарунка користувачем [22].

Новою формою допомоги українській єврейській громаді є освітні програми, які можуть допомогти її членам у пошуку роботи та підвищенні кваліфікації. Так, завдяки гранту відомої у Британії структури Wohl Foundation розміром у 1,2 млн. фунтів у місті Кривий Ріг реалізується програма Ukrainian Livelihood Development Programme. Її патроном став принц Уельський Чарльз, вона пе-

редбачає навчання протягом трьох років для одиноких матерів, які потребують професійних навичок для подальшого працевлаштування.

Спочатку програма реалізовувалася у Кривому Розі та Запоріжжі, з 2012 – у громаді Харкова. Всі учасниці цієї програми, зокрема, будуть проходити двотижневі курси з адміністрування, навичок проходження інтерв'ю і безпосередньо професійної роботи. Також жінок навчатимуть тому, як можна відкрити свою справу [23].

Разом з тим українські бізнесмени все більш активно беруть участь у фінансуванні соціальних та обциничних програм в єврейському співвирстві. Деякі з них, як наприклад Геннадій Боголюбов, спрямовують допомогу не тільки представникам єврейської громади України, але й Австрії, Великої Британії, Ізраїлю та інших країн [24].

Висновки. Слід зазначити, що благодійність є важливим елементом взаємодії єврейської громади України та зарубіжних єврейських громад. Характерними особливостями сучасної благодійної роботи західних організацій є підтримка структури єврейської громади, допомога щодо підвищення професійного рівня членів громади, створення робочих місць тощо. В цілому масштаби допомоги громаді України з боку західних держав неможливо переоцінити. Так, можна зазначити, що відтворення національного життя в країнах колишнього СРСР було б неможливе без неї.

Подальше вивчення цієї теми передбачає дослідження тем, які пов'язані зі співвідношенням внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування єврейської громади України, дослідження нових благодійних проектів, які стосуються найбільш вразливих груп населення, що потребують державної та суспільної уваги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Еврейская благотворительность в Великобритании // Jewish News. – 6 травня 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jn.com.ua/Diaspora/uk_0605.html
2. Turbulent times: the British Jewish community today by Keith Kahn-Harris, Ben Gidley. – London: Continuum Collections, 2010. – 248 pp.
3. Modernising Charity Law: Recent Developments and Future Directions by Myles McGregor-Lowndes, Kerry O'Halloran. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2010. – 296 pp.
4. Козерод О.В. 150 еврейских организаций Великобритании. Путеводитель. – К.: Издательство «Бланксервис», 2006. – 182 с.
5. Хроника // Еврейская трибуна (Париж). – 1921. – 7 січня. – С.11.
6. Помощь погромленным // Еврейский вестник. – 1922. – № 5. – С.5.
7. ЦДАГО України, ф.1, оп.1, спр.1, арк.28.
8. РГАСПИ, ф.445, оп.1, спр.40, арк. 261.
9. Там же.
10. ЦДАГО України, ф.1, оп.20, спр.338, арк.3.
11. РГАСПИ, ф.445, оп.1, спр.40, арк. 261 зв.
12. Там же, арк.341.
13. Лоббист интересов украинского еврейства профессор Ноах Прилуцкий // Газета «Достижения» (Манчестер). – 2012. – 16 лютого. – С.4.
14. Ролік с последствиями. Принц Чарльз поддержит евреев Украины // Еврейская газета. – 2011. – № 5 (105). – С.11.
15. Там же.
16. Еврейские подростки Лондона увидели реалии жизни в Украине // Газета «Достижения». – 2011. – 13 листопада. – С.3.
17. В городской ратуше Лондона звучали песни украинских евреев // Газета «Достижения». – 2011. – 27 ноябрь. – С.4.
18. В Лондоне собрали 5 тысяч фунтов в рамках кампании «Выживание зимой» // Газета «Достижения». – 2011. – 8 листопада. – С.3.
19. Тепло евреям бывшего СССР и Восточной Европы // Агентство еврейских новостей. – 2011. – 24 листопада. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aen.ru/?page=brief&article_id=62609.
20. Британские евреи помогут детям Восточной Европы в преддверии Хануки // Газета «Достижения». – 2011. – 16 грудня. – С.3.
21. В Лондоне собрали 5 тысяч фунтов в рамках кампании «Выживание зимой» // Газета «Достижения». – 2011. – 8 листопада. – С.2.
22. Новый руководитель WJR выделит 2, 2 миллиона фунтов пожилым евреям Украины и Молдовы // Газета «Достижения». – 2011. – 10 жовтня. – С.3.
23. Британские евреи смогут помогать детям из Украины и Молдовы в режиме онлайн // Jewish news. – 2011. – 25 травня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.jn.com.ua/Diaspora/uk_2505.html
24. 1,2 миллиона фунтов на помощь еврейским женщинам юго-востока Украины // Газета «Достижения». – 2011. – 4 серпня. – С.11.
25. Тоннели Стены Плача и загадочный фонд украинского миллиардера // Портал Izrus.co.il - 2011. – 12 травня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izrus.co.il/oligarhi/article/2011-05-12/14225.html>